

*Будник Людмила, к.е.н., доцент
Тернопільський національний економічний університет
Блажей Ірина
Тернопільський національний економічний університет*

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БІЗНЕСУ

Сучасне середовище функціонування підприємства – як внутрішнє та і зовнішнє – дуже динамічне і це відображається на швидкості та масштабах зміни ризиків. Підприємства зустрічають ризики різноманітного спектру: падіння попиту, втрата ліквідності, проблеми кредитування, зростає ризик різноманітних зловживань, в тому числі крадіжок і фальсифікацій. З ускладненням і розвитком бізнес середовища змінюються вимоги до внутрішнього контролю, як важливої функції управління підприємством. В сучасних умовах відбувається трансформація внутрішнього контролю в інструмент оцінки ризиків, спостерігаємо зміщення акцентів від оцінки окремих операцій до ефективності діяльності підприємства у цілому.

Висвітлення аспектів внутрішнього контролю знайшли своє відображення у працях вітчизняних та зарубіжних фахівців: Ф.Ф.Бутинця, В.С. Рудницького, В.В. Бурцева, Л.А.Сотникової, В.П. Пантелєєва, Р. В. Макеєва та інших. Визначено зміст внутрішнього контролю, технологія отримання даних, предмет і метод, планування, розвиток, вдосконалення [1,2,3,4]. Однак не достатньо досліджені проблеми організації внутрішнього контролю направлено на виявлення та усунення ризиків у діяльності підприємства.

Метою даної статті є дослідження основних положень організації системи внутрішнього контролю, як інструменту підвищення ефективності бізнесу.

Внутрішній контроль - це система безперервного спостереження за ефективним використанням майна підприємства, законністю і доцільністю господарських операцій і процесів, збереженням грошових коштів і матеріальних цінностей [5, с.141].

В теорії і на практиці можна виділити два основних підходи до організації системи внутрішнього контролю. При першому - завдання, які стоять перед контролем – це оцінка достовірності фінансової інформації, виявлення і попередження порушень та зловживань. Така система внутрішнього контролю необхідна, але затратна і малоефективна, оскільки проводиться констатація фактів, які відбулися і їх не можна змінити. Вважаємо, що в сучасних умовах доцільний другий підхід – система внутрішнього контролю є одним з ключових інструментів підвищення ефективності біз-

несу, виходячи з цього – внутрішні контролери не цензори, які контролюють діяльність осіб, що приймають рішення, а творці, які виявляють неефективність і визначають шляхи усунення проблем і ризиків з якими зустрічається підприємство.

Внутрішній контроль на кожному підприємстві розуміють не як ревізійну діяльність контролюючих підрозділів, а як інструмент управління, чітку систему та безперервний внутрішній процес, що організовується і забезпечується кожним керівником відповідно до специфіки діяльності та поставлених завдань. На нашу думку, доцільно внести корективи до завдань, які виконує внутрішній контроль і виділити такі:

- оцінка ефективності та економічної доцільності операцій та господарських процесів;
- виявлення та оцінка ризиків діяльності підприємства;
- перевірка достовірності обліку і фінансової звітності;
- забезпечення збереження активів;
- перевірка відповідності діяльності чинному законодавству.

Ключовими завданнями, вважаємо, є саме оцінка ефективності та економічної доцільності операцій та господарських процесів; виявлення та оцінка ризиків діяльності підприємства.

Внутрішній контроль – не разова подія, а постійний процес застосування контрольних процедур. Життєвий цикл системи внутрішнього контролю складається з таких принципових етапів (рис.1).

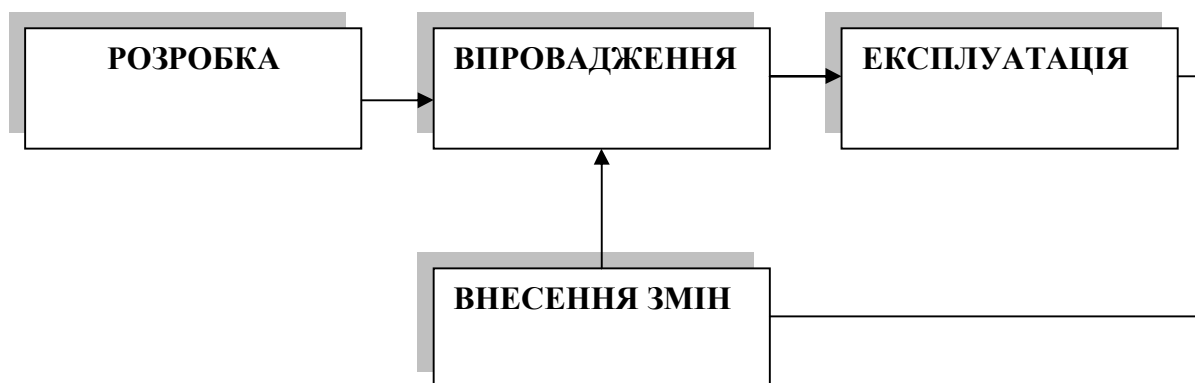

Рис. 1. Життєвий цикл системи внутрішнього контролю

При розробці системи внутрішнього контролю ініціатором повинен бути власник бізнесу. Хоча практика показує, що часто таким ініціатором є керівник чи фінансовий директор. Впровадження системи внутрішнього контролю – це в першу чергу завдання менеджменту, який несе першочергову відповідальність за внутрішній контроль, тому:

- приймає рішення щодо економності, ефективності та результативності;

- визначає пріоритети, що є менш важливим, а що є релевантним;
- відповідає за діяльність, яку здійснюють з точки зору обсягів та якості послуг;
- відповідає за управління фінансами з точки зору ефективності та результативності рішень, які реалізуються.

За етап експлуатації відповідає служба внутрішнього контролю.

Власникам бізнесу і керівникам необхідно пам'ятати, що життєвий цикл не обмежується експлуатацією системи внутрішнього контролю, яка була колись побудована. Із зміною бізнесу повинна мінятися система управління, в тому числі й внутрішнього контролю. Якщо розглядати відділ внутрішнього контролю як «творчий» підрозділ, то за результатами перевірок просто необхідні зміни. При цьому вони не повинні бути направлені виключно на посилення контролю. Окремі процеси можна й не контролювати. Загальною метою змін повинно стати підвищення ефективності. Періодичний, наприклад раз на рік, критичний аналіз системи внутрішнього контролю з наступними її змінами дозволить максимально збільшити її ефективність.

Отже, можна зробити такі висновки:

- внутрішній контроль – це система, безперервний процес та засіб управління;
- внутрішній контроль залежить від людей. Це не тільки політичні настанови та форми, але і люди на кожному рівні системи управління;
- внутрішній контроль є інструментом для досягнення мети і завдань діяльності підприємства у мінливому середовищі.

Література:

1. Бурцев В.В. Организация системы внутреннего контроля коммерческой организации [Текст] / В.В. Бурцев. - М.: «Экзамен», 2000. - 320 с.
2. Пилипенко А.А. Організація обліку і контролю [Текст]: підручник./ А.А Пилипенко., В.І. Отенко. - Х.: ВД «ІНЖЕК», 2004. - 424 с.
3. Сотникова Л.А. Внутренний контроль и аудит. Учебное пособие. [Текст]/ Л.А. Сотникова. – М.:Финстатинформ, 2005.- 238 с.
4. Пантелеев В.П. Внутрішньогосподарський контроль: методологія та організація. Монографія [Текст]/ В.П. Пантелеев. – К.:ДП «Інформаційно – аналітичне агентство», 2008. – 491 с.
5. Калюга Є.В. Фінансово – господарський контроль у системі управління [Текст] / Є.В. Калюга. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2002. -360 с.